

Södertörns högskolas remissvar gällande Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska

Södertörns högskola välkomnar Institutet för språk och folkminnets (Isof) *Handlingsprogram för bevarande av de nationella minoritetsspråken finska, jiddisch, meänkieli och romska* (Redovisning av regeringsuppdrag Ku2019/01339/CSM). Högskolan ser Handlingsprogrammet med dess övergripande syfte "att främja möjligheten för de nationella minoritetsspråken att ytterligare revitaliseras och fortleva som levande språk i Sverige" (s. 5) som ett viktigt steg för att stärka de nationella minoriteternas rättigheter och ytterligare stärka de fyra minoritetsspråken samt minoriteternas inflytande och ökade möjligheter att kunna bevara, revitalisera och utveckla dessa språk samt omsätta intentionerna i den *Europeiska stadgan för landsdels- eller minoritetsspråk* i praktisk handling och därmed också förhindra den språkbytesprocess som pågår i olika hög grad inom minoritetsspråken.

Högskolan ser positivt på de förslag som framkommer i Handlingsprogrammet och väljer i sitt remissvar att förutom några mer generella frågor främst kommentera de delar som berör språket romani chib/romska och den romska minoriteten inom den högre utbildningen. Detta görs mot bakgrund av den forskning inom det akademiska fältet romska studier som bedrivits sedan närmare tjugo år tillbaka i tiden på högskolan, nu dessutom som eget ämne och med en egen avdelning med en professor i romska studier. Tillsammans med erfarenheterna från de uppdragsutbildningar för romska brobyggare inom skola och socialtjänst samt modersmåls lärare i romani chib med över femtio deltagare från olika romska grupper och språkliga varieteter av romani chib åren 2012–2019 samt vidare genom fristående kurser i romani chib, romsk historia och antiziganism har en god kunskapsbas inom romska studier skapats på lärosätet.

1.1

Högskolan instämmer i Handlingsprogrammets konstaterande att kunskapsnivån om de nationella minoriteterna i allmänhet fortfarande är låg i landet. I kurser på Högskolans lärarutbildningar där föreläsningar om minoriteterna förekommer, har det visat sig att majoriteten av lärarstudenterna fortfarande inte har med sig kunskaper om minoriteterna från sin egen skoltid, detta tjugo år efter erkännandet av de nationella minoriteterna. Vidare instämmer Högskolan i att fler kunskapshöjande insatser måste till för att förbättra kunskapsnivån om minoriteterna i samhället. Erfarenheterna av kunskapsportalen minoritet.se som Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har ett gemensamt ansvar för är goda, men kan säkerligen vidareutvecklas med tanke på den omfattande information som behövs inom så många olika områden som berör minoriteterna. Även en obligatorisk webbutbildning om de nationella minoriteterna för offentliganställda kan vara ett viktigt bidrag till att öka kunskaperna.

1.2

Högskolan instämmer i Handlingsprogrammets påpekande att när det gäller information och statistik i syfte att följa upp effekter av revitaliseringsinsatser och antalet talare av respektive minoritetsspråk måste metoderna anpassas efter varje minoritets inställning. Särskilt bland romer är av historiska men även nutida skäl vaksamheten stor just när det gäller undersökningar som kan betraktas som någon form av registrering. Här blir samråd med minoriteten särskilt angeläget.

1.3 Förvaltningsområden

Högskolan instämmer i Handlingsprogrammets påpekande att minoritetspolitiken inte helt har slagit igenom utanför förvaltningsområdena och ställer sig positiv till förslaget "att modellen med förvaltningsområden bör införas även för jiddisch och romska" enligt nuvarande modell för statsbidrag (s.16). I Högskolans kontakter med den romska minoriteten har det framkommit att det är olyckligt att judar och romer ställts utanför dagens förvaltningsområden på grund av territoriella skäl. Exempelvis har kommunerna svårigheter att nå fram till romska förskolebarn och deras familjer bland annat eftersom tilliten är bristande på grund av historiska skäl och att det oftast inte finns romsk personal i förskolorna ännu. Detta blir särskilt problematiskt med tanke på de nya skrivningar som tillkom 1 juli 2019 i förskolans läroplan (Lpfö 18), där barnen ska "stödjäs i sin språkutveckling i sitt nationella minoritetsspråk och främjas i sin utveckling av en kulturell identitet" (jfr. s.22). Förskolan ska därigenom bidra till att skydda och främja de nationella minoriteternas språk och kulturer, vilket också gäller såväl romska som judiska barn. Att genomföra detta uppdrag

utan särskilda satsningar på samtliga barn från de nationella minoriteterna anser Högskolan problematiskt. Vidare har Högskolan noterat att de finska kaaleromerna med sina dubbla tillhörigheter ingår både i den romska minoriteten och dessutom i de finska förvaltningsområdena. Detta kan innebära en olycklig splittring av den romska minoriteten och skapar onödiga svårigheter i arbetet när det gäller insatser för minoriteten i sin helhet.

Från jiddischtalande har Stockholm, Göteborg och Malmö föreslagits bli förvaltningsområden. "Utöver dessa skulle kommuner som Norrköping, Linköping, Trollhättan och/eller Vänersborg kunna vara aktuella för romska" (s. 16). Högskolan menar att de i Handlingsprogrammet föreslagna storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö som förvaltningsområden för både judar och romer är väl valda men med tillägget av kommunerna Norrköping, Linköping, Trollhättan och/eller Vänersborg för romerna. De sistnämnda kommunerna stämmer överens med den bild som Högskolan genom sina romska uppdragsutbildningar har över var i landet det finns en relativt stor romsk befolkning. Möjligen skulle Örebro även kunna ingå bland de kommuner som skulle kunna bli aktuella förvaltningsområden för romerna och eventuellt också Luleå, den sistnämnda kommunen så att romer i den norra delen av landet även inkluderas. Högskolan stödjer också tanken att det är "angeläget att de specifika rättigheter som ska följa på kommunernas anslutning till de nya förvaltningsområdena formuleras i samråd med minoriteterna och utifrån deras behov" (s. 16).

2.1 *Språkcentrum*

Högskolan ser positivt på att språkcentrum inrättas för finska, jiddisch, meänkieli och romska i enlighet med de förslag Isof presenterade 2019 (s.18). Precis som påpekas redan i Isof:s slutredovisning gällande *Språkcentrum för nationella minoritetsspråk* (Isof: Dnr 17-19/1503) finns det viktiga skillnader mellan Isof, språkcentrum och de lärosäten som innehar uppdrag gällande de nationella minoritetsspråken, där lärosätenas uppdrag skiljer sig från det uppdrag språkcentra skulle få. Samtidigt betonar slutredovisningen samarbete och samverkan mellan lärosätena och språkcentra. Målgrupperna för språkcentras revitaliseringsarbete samt de planerade arbetsformerna är annorlunda än hos lärosätena. Södertörns högskola ser positivt på att vikt läggs vid samarbete och samverkan mellan olika aktörer och Högskolan bidrar gärna med sin kompetens i och erfarenhet av frågor inom området. Högskolan ser även positivt på att språkresurscentra etableras i utvalda kommuner men finner det oklart hur dessa kommuner kommer att väljas ut (s. 18).

3. *En obruten utbildningskedja*

Södertörns högskola instämmer i den betoningen på en obruten utbildningskedja som en förutsättning för minoritetsspråken ska kunna revitaliseras. För att detta ska kunna komma till stånd delar Högskolan Handlingsprogrammets och Europarådets syn att "utbildning i och på språken vara tillgängliga i en obruten kedja från språkutveckling i förskolan till utbildningar på universitetsnivå och möjligheten att utbilda sig till lärare i minoritetsspråken" och att det är viktigt att kunna studera samtliga minoritetsspråk (s. 21). Högskolan har i ett tidigare remissvar stött de förslag som formulerats i den gedigna utredningen *Nationella minoritetsspråk i skolan* (SOU 2017:91), vilket betyder att Högskolan bland annat också stöder Handlingsprogrammets förslag om "förbättrade möjligheter för skolor att bedriva tvåspråkig undervisning och att studier i nationella minoritetsspråk bör lyftas ut från övrig modersmålsundervisning och utformas som ett eget ämne" samt förslagen som gäller lärarutbildningen (s. 22).

3.2

Södertörns högskola instämmer som tidigare nämnts även i förslaget att judar och romer ska ingå i kommuner som utgör förvaltningsområden. Det kan innebära att förutsättningarna för att också judiska och romska barn ska erhålla samma möjligheter att uppnå målen i förskolans läroplan såsom den är formulerad från 1 juli 2019 ökar, dvs. att "förskolan ska ge barn som tillhör en nationell minoritet förutsättningar att utveckla både det svenska och det nationella minoritetsspråket (Lpfö18, s. 14). Förskolan ska också medverka till att barn utveckla sin kulturella identitet" (s.22).

3.6

Södertörns högskola välkomnar förslagen i Handlingsprogrammet gällande högskola. Det gäller förslaget om stabil basbemanning på lärosäten med nationellt ansvar för minoritetsspråken och med en långsiktig och stabil finansieringen som inte ska belasta lärosätena och att kurser i respektive minoritetsspråk utvecklas på olika nivåer.

Högskolan vill dock särskilt kommentera en formulering under denna punkt. Det gäller följande: "Södertörns högskola, som har det nationella ansvaret för romska, har ett uppdrag att ta fram ämneslärarutbildning på romska, men inget uttalat ansvar att ta fram romska språkkurser. (...) Språkkurser i romska ges inte. Det är alltså inte möjligt att läsa in en baskurs i romska för att få högskolebehörighet i språket, och inte heller en A- eller B-kurs. Södertörns högskola har sedan 2008 arbetat med uppdragsutbildningar för modersmåls lärare och romska så kallade brobyggare" (s.29). Högskolan fick 2013 uppdraget att ansvara för ämneslärarutbildning med inriktning mot romani chib och har sedan dess genomfört tidigare nämnda uppdragsutbildningar för romska brobyggare (30 högskolepoäng) och modersmåls lärare i romani chib (37,5 högskolepoäng). Genom dessa

kurser har också ett förtroende för högskolan bland romer byggts upp, vilket är synnerligen värdefullt för det fortsatta arbetet. Högskolans tolkning av ansvaret har även inneburit en successiv utveckling av språkkurser i romani chib, eftersom språkstudier är en förutsättning för en ämneslärarutbildning med språkinriktning. Från och med höstterminen 2017 har fristående kurser med fokus på romani chib och romsk historia genomförts på A-nivå om än i liten skala, eftersom antalet studenter som sökt till utbildningen fortfarande är mycket lågt och antalet sökande med behörighet i romani chib från gymnasiet ytterst få. I Regleringsbrev 2021 för Södertörns högskola finns nu under rubriken *Läro-utbildning i minoritetsspråk* tillägget: "Arbetet ska främja undervisning i och på minoritetsspråket romani chib i förskolan, grundskolan, gymnasieskolan och högskolan." Högskolan menar därför att förslaget att starta kurser i romani chib vid andra lärosäten är för tidigt väckt. Studentunderlaget nationellt är fortfarande begränsat och i nuläget är det angeläget att samla den vetenskapliga och språkliga kompetensen på ett lärosäte, i detta fall Södertörns högskola. Tilläggs kan är att sedan 2018 ges även kurs i "Den romska minoritetens nutida situation" samt sedan 2019 kurs i antiziganism, varav sistnämnda innevarande termin har över 40 registrerade studenter. Det på högskolan alltmer praktiserade distansformatet har visat sig öka rekryteringspotentialen. Samtliga nämnda fristående kurser har även haft romska deltagare. Högskolan kommer från 2022 även erbjuda B-kurser i romska studier med valbara inriktningar mot språk eller realia.

3.6.2

Södertörns högskolan stödjer även förslaget att de nationella minoritetsspråken kan ingå i grundlärarexamen och välkomnar möjligheten att få uppdraget att få ta fram en grundlärarutbildning med inriktning mot romani chib tillsammans med fortsatta uppdrag att ge uppdragsutbildningar av modersmåls lärare i romani chib och även att få utveckla pedagogiska utbildningar för modersmåls lärare vid lärosätet. Högskolans erfarenheter av uppdragsutbildningar riktade till den romska minoriteten har dessutom visat sig generera ett allt större intresse bland romer för högre studier och önskemål om ytterligare fördjupningar bland deltagare i de tidigare genomförda utbildningarna på högskolan.

I arbetet med remissvaret har följande medverkat:

Christina Rodell Olgaç, docent i pedagogik, lektor i romska studier, Barbro Allardt-Ljunggren, lektor i svenska med inriktning mot svenska som andraspråk, Kimmo Granqvist, professor i romska studier, och Angelina Dimiter-Taikon, adjungerad lärare i romska studier.